

ДИСЕРТАЦІЙНІ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПРОБЛЕМ ПІДГОТОВКИ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ДО ВИБОРУ ПРОФЕСІЙНОЇ КАР'ЄРИ: БІБЛІОМЕТРИЧНИЙ АНАЛІЗ

Дмитро Закатнов¹

¹ кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-4130-089X>, e-mail: 23dazkum@ukr.net

Реферат:

Актуальність: формування професійно-трудового середовища, в якому людина впродовж своєї професійної діяльності неодноразово змінюватиме не лише місце своєї роботи, але й професію, зумовлює необхідність здійснення психолого-педагогічної підтримки підготовки учнівської молоді до вибору професійної кар'єри.

Мета: аналіз масиву та динаміки потоку дисертаційних досліджень з проблем підготовки учнівської молоді до вибору професійної кар'єри з фонду Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, виявлення спеціальностей, за якими недостатньо висвітлено зазначену проблему у дисертаційних дослідженнях, та внеску наукових працівників НАПН України щодо науково-методичного забезпечення модернізації та розвитку освіти за цим напрямом.

Методи: теоретичні; бібліографічний та наукометричний методи; кількісний аналіз масиву та динаміки потоку дисертаційних досліджень з проблем підготовки учнівської молоді до вибору й реалізації професійної кар'єри за ознаками «Галузь науки, група спеціальностей, спеціальність» та «Захищено в наукових установах НАПН України».

Результати: пошук дисертаційних досліджень з проблем підготовки учнівської молоді до вибору й реалізації професійної кар'єри, захищених у 1991–2021 рр., що здійснювався в Електронній бібліотеці Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, дав змогу сформувати список із 137 робіт. З них 95 дисертаційних досліджень було захищено за спеціальностями освітньої галузі «Педагогіка», решта – за спеціальностями освітньої галузі «Психологія». Із загальної кількості дисертацій 14 захищено на здобуття наукового ступеня «доктор наук». У спеціалізованих вчених радах наукових установ НАПН України підготовлено та захищено 76 дисертацій (55,5% від загальної кількості), у тому числі 10 з 14 дисертацій на здобуття наукового ступеня «доктор наук». Максимальна кількість дисертацій захищено за спеціальностями «Теорія і методика професійної освіти» (33), «Педагогічна та вікова психологія» (28) та «Теорія і методика виховання» (24).

Висновки: наукові установи НАПН України зробили значний внесок щодо науково-методичного забезпечення модернізації та реформування освіти за напрямами, пов'язаними з підготовкою учнівської молоді до вибору й реалізації професійної кар'єри. Проте не виявлено дисертаційних досліджень, захищених за спеціальністю «Інформаційно-комунікаційні технології в освіті», що суперечить загальноосвітній тенденції використання ІКТ в освітній діяльності, в тому числі підготовці молоді до вибору й реалізації професійної кар'єри.

Ключові слова: учнівська молодь, професійна кар'єра, професійне самовизначення, професійна орієнтація, бібліометричний аналіз, НАПН України, Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського.

Вступ. Якість трудового потенціалу суспільства визначається характером формування та реалізації професійного потенціалу кожного її громадянина. При цьому розвиток трудового потенціалу суспільства в цілому детермінується особ-

ливостями вибору та реалізації освітньо-професійної траєкторії кожною людиною. Впровадження нових технологій у виробництво, визначена конкуренцією на зовнішньому та внутрішньому ринках структурна перебудова економіки

країни та низка інших факторів обумовили виникнення професійно-трудового середовища, в якому людина впродовж своєї професійної діяльності може бути вимушеною неодноразово змінювати не лише місце своєї роботи, але й професію. За такого підходу здійснення молодою людиною обґрунтованого вибору майбутньої професії та його реалізація передбачає психолого-педагогічну підтримку цього процесу.

Джерела. Проблема підготовки молодого покоління до вибору майбутньої професії та реалізації особистісного потенціалу в трудовій діяльності впродовж багатьох десятиріч є об'єктом педагогічних розвідок. Підходи щодо визначення основної мети психолого-педагогічного супроводу вибору та реалізації професійних планів особистості модифікувалися під впливом низки зовнішніх факторів та відповідали основним ідеологічним настановам, що панували на певному етапі розвитку суспільства, зміною освітньої парадигми тощо. Сьогодні комплекс проблем, пов'язаних з підготовкою учнівської молоді до вибору майбутньої професії, розглядається у контексті проблеми підготовки до вибору та реалізації професійної кар'єри. Загальні підходи до її розв'язання висвітлені у дослідженнях В. Капіци (Капіца, Орлова, & Шурупова, 2013), В. Кучерявого (2015), В. Лозовецької (2015), В. Орлова (Орлов та ін., 2018) та інших дослідників. Напрями підвищення педагогічної ефективності підготовки учнівської молоді до вибору та реалізації професійної кар'єри розкрито у публікаціях Н. Величко (2016), Д. Закатнова (2014), В. Орлова (Орлов та ін., 2015), С. Савельєвої (2007) та інших дослідників. Автори зазначених та інших наукових розвідок спиралися на теоретичні та практичні результати досліджень, що виконувалися раніше за проблематику підготовки молоді до вибору професії, її підготовки до професійного самовизначення, професійної орієнтації учнівської молоді тощо. За такого підходу ми розглядаємо дисертаційні дослідження за зазначеною вище проблематику як теоретичне та методичне підґрунтя проблеми підготовки учнівської молоді до вибору професійної кар'єри.

Як зазначалося вище, дослідження проблеми підготовки учнівської молоді до вибору професійної кар'єри базуються на попередніх дослідженнях комплексу проблем, пов'язаних з підготовкою молоді до вибору майбутньої професії та самореалізації у професійній діяльності. За зазначеною проблематику було виконано значну кількість психолого-педагогічних досліджень,

зокрема – дисертаційних. При цьому бібліометричний аналіз дисертаційних досліджень з проблем підготовки учнівської молоді до вибору професійної кар'єри не здійснювався.

Метою статті є аналіз масиву та динаміки потоку дисертаційних досліджень з проблем підготовки учнівської молоді до вибору професійної кар'єри з фонду Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, виявлення спеціальностей, за якими недостатньо висвітлено зазначену проблему у дисертаційних дослідженнях, та внеску наукових працівників НАПН України щодо науково-методичного забезпечення модернізації та розвитку освіти за цим напрямом.

Методи. При написанні статті використано такі методи дослідження: аналіз електронних баз даних; кількісний аналіз дисертаційних досліджень з проблем підготовки учнівської молоді до вибору професійної кар'єри; кількісний аналіз зазначених дисертаційних досліджень за ознаками «Галузь науки, група спеціальностей, спеціальність» та «Захищено в наукових установах НАПН України». Їх використання дозволило відслідкувати динаміку захисту дисертацій з проблем підготовки учнівської молоді до вибору кар'єри, виявити кількісний та якісний внесок наукових працівників установ НАПН України у розв'язання проблем підготовки учнівської молоді до вибору професійної кар'єри, виявити спеціальності з педагогіки, за якими захищено мінімальну кількість дисертацій за зазначеною проблематику.

Результати та обговорення. Проблема підготовки молодого покоління до професійної діяльності є актуальною та значущою соціально-економічною проблемою для сучасного суспільства, тому вона стала предметом чисельних наукових розвідок з набуттям Україною незалежності. Значущість цієї проблематики була додатково обумовлена трансформаційними процесами, обумовлені зміною суспільно-економічної складової економічного базису суспільства. Зрозуміло, що нові наукові дослідження за цим напрямом певний час здійснювалися теоретичній базі, що формувалася в іншій соціально-економічній ситуації, і на початку 90-х років минулого століття дослідження за цим напрямом здійснювалися переважно за напрямом підготовки молоді до вибору майбутньої професії. Одним з провідних засобів формування такої готовності більшість дослідників визначала професійну орієнтацію. В радянський період підходи до визначення суті професійної орієнтації визначалися

відповідними ідеологічними установками, відповідно до яких профорієнтація розглядалася як система певних заходів, спрямованих на підготовку молодшої людини до вибору певної, як правило наперед заданої, професії або групи професій, як система державних заходів, спрямованих на формування в учнівської молоді готовності до вибору професій на основі потреб суспільства із врахуванням інтересів і схильностей учня, і таке інше (Вітковська, 2001; Закатнов, 2001). Вихідною позицією у розробці нових підходів до визначення сутності професійної орієнтації стало бачення особистості не як об'єкта, а як суб'єкта саморозвитку. За такого підходу особистість у професійній орієнтації виступає суб'єктом діяльності, мета якої полягає у підготовці до професійного самовизначення. Засоби професійної орієнтації при цьому відіграють роль умов, що стимулюють особистість до профорієнтаційної діяльності й через це – до самопізнання, самокреації й саморозвитку із спрямуванням на оптимальне вирішення власних життєвих завдань. Свідоме професійне самовизначення передбачає аналіз особистістю суб'єктивних та об'єктивних умов професійного самовизначення з наступним вільним, самостійним прийняттям рішення щодо конкретного вибору професії або напряму професійної освіти. Виходячи з таких позицій, Б. Федоришин (1996, с. 34) визначив професійну орієнтацію як науково-практичну систему підготовки особистості до свідомого професійного самовизначення. За такого підходу у дисертаційних дослідженнях кінця 90-х рр. ХХ віку – початку ХХІ століття основною метою підготовки молоді до вибору майбутньої професії визначалося формування готовності до професійного самовизначення. Принагідно зазначимо, що Концепцією державної системи професійної орієнтації населення, яку було затверджено Постановою Кабінету Міністрів України у 2008 р., професійна орієнтація визначається як науково обґрунтована система взаємопов'язаних економічних, соціальних, медичних, психологічних і педагогічних заходів, спрямованих на активізацію процесу професійного самовизначення та реалізації здатності до праці особи, виявлення її здібностей, інтересів, можливостей та інших чинників, що впливають на вибір професії або на зміну виду трудової діяльності (Про затвердження, 2008).

У другій половині минулого століття у країнах Європи та Північної Америки нарівні з терміном «професійна орієнтація» набув поширення термін «консультування для кар'єри». У

ХХІ столітті проблема кар'єрного консультування як інструменту підготовки особистості до вибору й реалізації професійної кар'єри стала предметом наукових розвідок українських дослідників. Психолого-педагогічний аспект кар'єри, пов'язаний з характеристиками розвитку й саморозвитку особистості, дає змогу вважати, що кар'єрне консультування повинне сприяти переходу особистості від одного рівня свого розвитку до вищого, розбудовуючи при цьому прагнення до самореалізації, здатності до саморозвитку, самооцінки й самоаналізу кар'єрного потенціалу, вибору, плануванню й реалізації кар'єри (Назарова та ін., 2016). А саме здатність людини до ефективного виконання конкретних дій у певній предметній області багато вчених визначають як компетентність. За такого підходу такі українські дослідники як В. Біскуп (2017), Л. Єршова (Єршова та ін., 2019), Д. Закатнов (2014; 2018), В. Орлов (Орлов та ін., 2014), О. Савицька (2019) прийшли до висновку, що в сучасних соціокультурних умовах провідною метою психолого-педагогічного супроводу підготовки молоді до усвідомленого вибору подальшої освітньо-професійної траєкторії є формування в неї кар'єрної компетентності. При цьому консультування для кар'єри (кар'єрне консультування) є засобом не лише формування кар'єрної компетентності, але й готовності до професійного самовизначення учнівської молоді. При цьому кар'єрне консультування є комплексом психолого-педагогічних засобів, одним з провідних складників якого є професійна орієнтація (Закатнов, 2018). Сказане вище дозволяє розглядати масив дисертаційних досліджень з проблем формування готовності до вибору професії та готовності до професійного самовизначення як теоретичне підґрунтя сучасних досліджень з проблем підготовки молоді до вибору й реалізації професійної кар'єри.

Пошук дисертаційних досліджень з проблем підготовки учнівської молоді до вибору й реалізації професійної кар'єри здійснювався в Електронній бібліотеці Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського (далі – ДНПБ) за ключовими словами «вибір професії», «професійне самовизначення», «професійна орієнтація», «кар'єра», «кар'єрне консультування», «кар'єрна компетентність» тощо, які було захищено у 1991–2021 рр. Зрозуміло, що пошук не мав дати повного переліку захищених в Україні дисертацій за згаданою тематикою, оскільки вона виходить за рамки освіти, педагогіки та психології, але аналіз його резуль-

татів дає можливість виявити та відстежити певні тенденції. За результатами пошуку було сформовано список з 137 дисертаційних досліджень, які відповідали заданим параметрам. З них 95 дисертаційних досліджень (69,3 % від загальної кількості) було захищено за спеціальностями освітньої галузі «Педагогіка», решта – за спеціальностями освітньої галузі «Психологія» (30,7 %). Із загальної кількості дисертацій 14 було захищено на здобуття наукового ступеня доктор наук (10,2 % від загальної кількості), у тому числі 6 – на здобуття наукового ступеня «доктор педагогічних наук» (4,4% від загальної кількості), 8 – на здобуття наукового ступеня

«доктор психологічних наук» (5,8% від загальної кількості). Дисертаційні дослідження на здобуття наукового ступеня доктора наук становлять 6,3 % від кількості робіт, захищених за спеціальностями галузі наук «Педагогічні науки» та 19,1% від кількості робіт, захищених за спеціальностями галузі наук «Психологічні науки». Таким чином, відносна кількість захищених докторських дисертацій за спеціальностями галузі наук «Психологічні науки» більш ніж у три рази перевищує відносну кількість докторських дисертацій, захищених за спеціальностями галузі наук «Педагогічні науки».

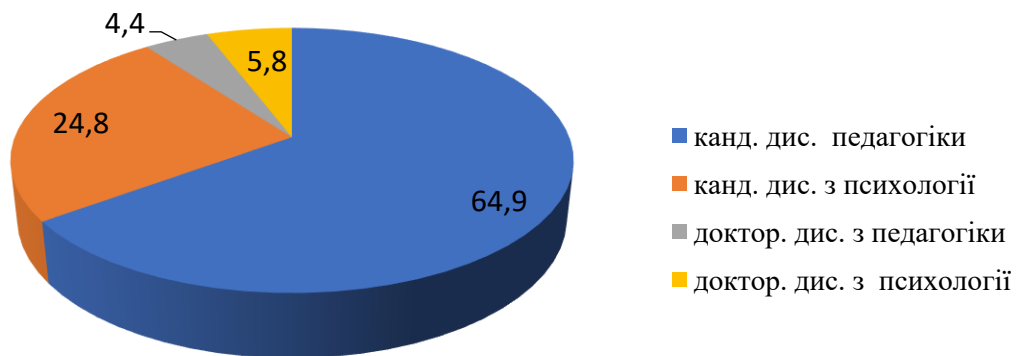

Рис. 1. Дисертації з проблем підготовки учнівської молоді до вибору професійної кар'єри, захищені у 1991–2021 рр. (у %)

Максимальну кількість дисертацій (одинадцять) було захищено у 2011 р., по десять дисертацій було захищено у 2007, 2008, 2010 роках. Усього з 2007 р. по 2011 р. за тематикою,

пов'язаною з кар'єрним розвитком особистості, було захищено 44 дисертації, що становить понад 32% від загальної кількості захищених дисертаційних робіт за згаданою тематикою (рис. 2).

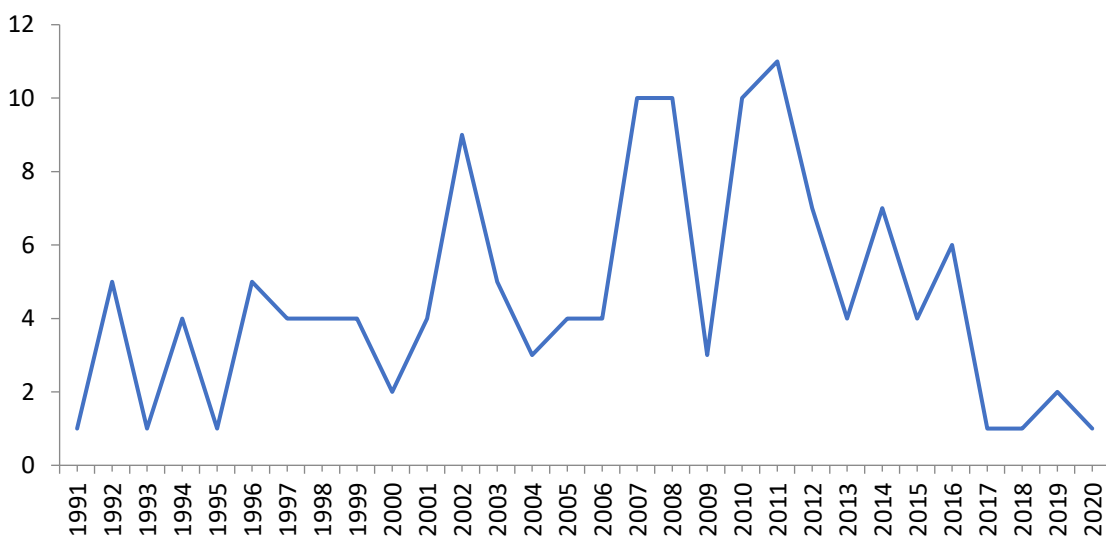

Рис. 2. Динаміка захисту дисертацій з проблем підготовки учнівської молоді до вибору кар'єри

Аналіз диференціації захищених дисертаційних робіт за ознакою «Галузь науки, група спеціальностей, спеціальність» (Про затвердження, 2011) (табл. 1) дозволяє прийти до висновку, що

найбільшу кількість робіт підготовлено за спеціальностями 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» та 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» (табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл захищених дисертацій за спеціальностями

Шифр	Галузь науки, група спеціальностей, спеціальність	Кількість захищених дисертацій	У тому числі докторських
13	ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ	95	6
13.00.01	Загальна педагогіка та історія педагогіки	22	0
13.00.02	Теорія та методика навчання (з галузей знань)	11	1
13.00.03	Корекційна педагогіка	3	1
13.00.04	Теорія і методика професійної освіти	33	4
13.00.05	Соціальна педагогіка	2	0
13.00.06	Теорія і методика управління освітою	0	0
13.00.07	Теорія і методика виховання	24	0
13.00.08	Дошкільна педагогіка	0	0
13.00.09	Теорія навчання	0	0
13.00.10	Інформаційно-комунікаційні технології в освіті	0	0
19	ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ	42	8
19.00.01	Загальна психологія, історія психології	8	4
19.00.02	Психофізіологія	2	0
19.00.03	Психологія праці; інженерна психологія	0	0
19.00.04	Медична психологія	0	0
19.00.05	Соціальна психологія; психологія соціальної роботи	4	1
19.00.06	Юридична психологія	0	0
19.00.07	Педагогічна та вікова психологія	28	3
19.00.08	Спеціальна психологія	0	0
19.00.09	Психологія діяльності в особливих умовах	0	0
19.00.10	Організаційна психологія; економічна психологія	0	0
19.00.11	Політична психологія	0	0

За першою з згаданих спеціальностей захищено 33 дисертації (24,1% від загальної кількості дисертацій та 34,7% від кількості дисертацій, захищених за групою спеціальностей «Педагогічні науки»), у тому числі 4 на здобуття наукового ступеня «доктор педагогічних наук» (28,6% від загальної кількості докторських дисертацій та 66,7% від кількості докторських дисертацій, захищених за групою спеціальностей «Педагогічні науки»). За спеціальністю 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» захищено 28 дисертацій (20,4% від загальної кількості дисертацій та 66,7% від кількості дисертацій, захищених за групою спеціальностей «Психологічні науки»), у тому числі 3 на здобуття наукового ступеня «доктор психологічних наук» (21,4% від загальної кількості докторських дисертацій та 37,5% від кількості докторських дисертацій, захищених за групою спеціальностей «Психологічні науки»). Понад 20 дисертацій захищено за спеціальностями 13.00.07 «Теорія і методика виховання» (24 роботи, 17,5% від загальної кількості дисертацій та 25,3% від кількості дисертацій, захищених за групою спеціальностей «Педагогічні науки») та 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» (22 роботи, 16,1% від загальної кількості дисертацій та 23,2% від кількості дисертацій, захищених за групою спеціальностей «Педагогічні науки»). Одинадцять дисертацій (8% від загальної кількості дисертацій та 11,6% від кількості дисертацій, захищених за групою спеціальностей «Педагогічні науки»), у тому числі одна докторська (7,1% від загальної кількості докторських дисертацій та 16,7% від кількості докторських дисертацій, захищених за групою спеціальностей «Педагогічні науки»), захищено за спеціальністю 13.00.02 «Теорія та методика навчання (з галузей знань)». За кількістю захищених дисертацій п'яте місце посідає спеціальність 19.00.01 «Загальна психологія, історія психології» (8 робіт, 5,9% від загальної кількості дисертацій та 19,1% від кількості дисертацій, захищених за групою спеціальностей «Психологічні науки», проте їй притаманна максимальна відносна частка захищених докторських дисертацій – 50% від загальної кількості дисертацій за зазначеною спеціальністю, 25% від загальної кількості захищених докторських робіт і 50% від кількості від кількості докторських дисертацій, захищених за

групою спеціальностей «Психологічні науки». Достатньо високе співвідношення докторських дисертацій до загальної кількості захищених дисертацій притаманне спеціальностям 13.00.03 «Корекційна педагогіка» (33,3%) та 19.00.05 «Соціальна психологія; психологія соціальної роботи» (25%), але для цих випадків характерним є незначна загальна кількість захищених дисертацій (3 та 4 відповідно) при 1 захищеній роботі на здобуття наукового ступеня доктора наук.

Значний внесок у розв'язання комплексу проблем, пов'язаних з підготовкою учнівської молоді до вибору та реалізації професійної кар'єри належить науковим працівникам установ Національної академії педагогічних наук України (далі – НАПН України). Одним з напрямів наукових розвідок з цієї проблематики є підготовка та захист дисертаційних досліджень. У спеціалізованих вчених радах наукових установ НАПН України у 1991 – 2021 рр. було підготовлено та захищено 76 дисертацій, що складає 55,5% від їх загальної кількості. З них 52 дисертаційних дослідження (68,4 %) було захищено за спеціальностями освітньої галузі «Педагогіка», 24 – за спеціальностями освітньої галузі «Психологія» (31,6 %). У наукових установах НАПН України захищено 10 дисертацій на здобуття наукового ступеня доктор наук, у тому числі 5 – на здобуття наукового ступеня «доктор педагогічних наук». Найбільшу кількість дисертацій захищено в Інституті психології ім. Г.С. Костюка НАПН України (24, з яких 18 за спеціальностями освітньої галузі «Психологія», у тому числі 5 – на здобуття наукового ступеня «доктор психологічних наук» і 1 – на здобуття наукового ступеня «доктор педагогічних наук»), Інституті проблем виховання НАПН України (20 дисертацій на здобуття наукового ступеня «кандидат педагогічних наук»), Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України (13, з яких 6 за спеціальностями освітньої галузі «Психологія», у тому числі 2 – на здобуття наукового ступеня «доктор педагогічних наук»). У таблиці 2 наведено відомості щодо захисту дисертаційних досліджень з проблеми підготовки учнівської молоді до вибору й реалізації професійної кар'єри в наукових установах і закладах освіти НАПН України.

**Захист дисертацій з проблем підготовки учнівської молоді до вибору професійної кар'єри
в наукових установах НАПН України**

Назва установи	Кількість захищених дисертацій / у т. ч. за спеціальностями освітньої галузі «Психологія»	% від загальної кількості дисертацій	Кількість захищених докторських дисертацій / у т. ч. за спеціальностями освітньої галузі «Психологія»	% від загальної кількості докторських дисертацій
Інститут педагогіки НАПН України	9	12,0	0	0,0
Інститут психології ім. Г.С. Костюка НАПН України	22/18	29,3	6/5	60,0
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України	13/6	17,3	2	20,0
Інститут проблем виховання НАПН України	20	26,7	0	0,0
Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України	2/1	2,7	1	10,0
Інститут соціальної та політичної психології НАПН України	2	2,7	0	0,0
Інститут вищої освіти НАПН України	3	4,0	0	0,0
Інститут професійно-технічної освіти НАПН України	3	4,0	1	10,0
Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти» НАПН України	2	2,7	0	0,0

Дисертаційних досліджень з проблематики підготовки учнівської молоді до вибору професійної кар'єри, захищених в Інституті інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України та Інституті обдарованої дитини НАПН

України в Електронній бібліотеці Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського нами не виявлено.

Висновки. Підсумовуючи викладене вище, зазначимо, що аналіз масиву дисертаційних досліджень з проблем підготовки учнівської молоді

до вибору професійної кар'єри за показниками «Галузь науки», «Група спеціальностей, спеціальність» свідчить про кількісну перевагу дисертаційних досліджень за спеціальностями освітньої галузі «Педагогіка». Проте, якщо аналізувати кількість захищених докторських дисертацій, то їх кількість (як абсолютна, так і відносна) є більшою для спеціальностей освітньої галузі «Психологія». За результатами бібліометричного аналізу встановлено, що понад 55% відсотків дисертаційних досліджень з проблеми підготовки учнівської молоді до вибору професійної кар'єри підготовлено та захищено в наукових установах Національної академії педагогічних наук України. У зазначених установах підготовлено та захищено понад 70% докторських дисертацій з проблем, що є дотичними до проблеми підготовки учнівської молоді до вибору професійної кар'єри

(професійна орієнтація, підготовка до вибору професії, підготовка до професійного самовизначення тощо). Максимальна кількість дисертацій захищено за спеціальностями «Теорія і методика професійної освіти» (33), «Педагогічна та вікова психологія» (28) та «Теорія і методика виховання» (24). Таким чином, наукові установи НАПН України зробили значний внесок щодо науково-методичного забезпечення модернізації та реформування освіти за напрямками, пов'язаними з підготовкою учнівської молоді до вибору й реалізації професійної кар'єри, проте, нами не виявлено дисертаційних досліджень, захищених за спеціальностями «Інформаційно-комунікаційні технології в освіті», що суперечить загальноосвітній тенденції використання ІКТ в освітній діяльності, в тому числі підготовці молоді до вибору й реалізації професійної кар'єри.

Список посилань

Алексеева, С. В., Величко, Н. О., Єршова, Л. М., Закатнов, Д. О., Кузьмінська, Л. Д., Лозовецька, В. Т., & Орлов, В. Ф. (2019). *Система консультування з професійної кар'єри учнів професійно-технічних навчальних закладів: монографія*. Житомир: «Полісся».

Алексеева, С. В., Єршова, Л. М., & Закатнов, Д. О. (Ред.), Лозовецька, В. Т., Орлов, В. Ф. (2018). *Планування й розвиток професійної кар'єри учнівської молоді у системі професійно-технічної освіти: навчальний посібник*. Житомир: «Полісся».

Алексеева, С. В., Базиль, Л.О., Байдулін, В.Б., Ваніна, Н.М., Єршова, Л. М., Закатнов, Д. О., Орлов, В.Ф., & Радкевич, О.П. (2018). Основи інноваційного підприємництва: програма навчальної дисципліни для закладів професійної (професійно-технічної) освіти. *Професійна освіта*, 2(83), 33-35.

Біскуп, В. С. (2017). *Кар'єрна компетентність студентської молоді: соціологічний аспект*. *Кандидат наук*. Львівський національний університет ім. Івана Франка, Львів.

Величко, Н. О. (2016). Стратегія створення центрів консультування з професійної кар'єри учнів професійно-технічних навчальних закладів. *Професійна освіта в умовах сталого розвитку : збірник матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 1 грудня 2016 р.* Павлоград: ІМА-прес.

Вітківська, О. І. (2001). *Професійне самовизначення особистості і практичні аспекти професійної консультації : монографія*. Київ : Наук. світ.

Єршова, Л. (2017). Макроекономічні фактори впливу на розвиток професійної кар'єри учнів професійно-технічних навчальних закладів. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 13, с. 22-29.

Закатнов, Д. (2014). Становление дефиниций «профессиональная карьера» и «консультирование для карьеры» в контексте профессионального самоопределения учащейся молодежи. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 7, 13-18.

Закатнов, Д. А. (2018а). О соотношении категорий «профессиональное самоопределение» и «профессиональная карьера». *Теорія і методика професійної освіти: Електронне наукове фахове видання з педагогічних наук*, 14. URL: https://docs.wixstatic.com/ugd/2f377b_2feec26b8ffb49618a67d23a0f62dbaf.pdf

Закатнов, Д. О. (2018b). Взаємозв'язок професійного самовизначення та професійної кар'єри. Г. В. Кремень (Ред.), *Концептуальні засади розвитку освіти дорослих: світовий досвід, українські реалії і перспективи* (с. 337–342). Київ: Знання України.

Закатнов, Д. О. (2001). Технології активізації професійного самовизначення старшокласників. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*, 6, 99–104.

Закатнов, Д. О., Орлов, В. Ф. та ін. (2014). *Підготовка учнів ПТНЗ до планування й реалізації професійної кар'єри: теорія і практика : монографія*. Київ : Педагогічна думка.

Закатнов, Д. О., Орлов, В. Ф., Злочевська, Л. С., Павлов, Ю. О., & Локшин, В. С. (2015). *Педагогічні технології підготовки учнівської молоді до вибору й реалізації професійної кар'єри: методичний посібник*. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/106916>

Капіца, В. Ф., Орлова, О. І., & Шурупова, К. В. (2013). *Професійна кар'єра успішного фахівця: монографія*. Кривий Ріг: Видав. Центр ДВНЗ «КНУ».

Кучерявий, О. Г. (2015) *Кар'єрне зростання: особистісний вимір : монографія*. Київ : Видавничий Дім «Слово».

Лозовецька, В. Т. (2015). *Професійна кар'єра особистості в сучасних умовах: монографія*. Київ: Ін-т професійно-технічної освіти НАПН України. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32310612.pdf>

Назарова, Г. В., Отенко, І. П., & Мішина, С. В. (2016). *Управління діловою кар'єрою : навчальний посібник для студентів напряму підготовки «Управління персоналом та економіка праці» усіх форм навчання*. Харків. Вид. ХНЕУ.

Про затвердження Концепції державної системи професійної орієнтації населення. № 842. (2008). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/842-2008-%D0%BF#Text>

Про затвердження Переліку наукових спеціальностей : наказ Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України № 1057. (2011). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1133-11#Text>

Савельєва, В. С. (2017). *Управління діловою кар'єрою: навч. пос.* Київ: Центр учбової літератури.

Савицька, О.В. (2019). Кар'єрне консультування як психологічний супровід професійного становлення майбутнього фахівця. *Теорія і практика сучасної психології*, 5(1), 105-109.

Федоришин, Б. О. (1996). *Психолого-педагогічні основи професійної орієнтації*. Доктор наук. Інститут педагогіки і психології проф. освіти АПН України, Київ.

Переклад і транслітерація

Alekseeva, S. V., Velychko, N. O., Yershova, L. M., Zakatnov, D. O., Kuzminska, L. D., Lozovetska, V. T., & Orlov, V. F. (2019). *Systema konsultuvannia z profesiinoi kariery uchniv profesii-no-tekhnichnykh navchalnykh zakladiv: monohrafiia [The system of counseling on the professional career of students of vocational schools: a monograph]*. Zhytomyr: «Polissia», [in Ukrainian].

Aliexsieieva, S. V., Yershova, L. M., & Zakatnov, D. O. (Red.), Lozovetska, V. T., Orlov, V. F. (2018). *Planuvannia y rozvytok profesiinoi kariery uchnivskoi molodi u systemi profesiino-tekhnichnoi osvity: navchalnyi posibnyk [Planning and development of professional career of student youth in the system of vocational education: a textbook]*. Zhytomyr: «Polissia», [in Ukrainian].

Aliexsieieva, S. V., Bazyl, L.O., Baidulin, V.B., Vanina, N.M., Yershova, L. M., Zakatnov, D. O., Orlov, V.F., & Radkkevych, O.P. (2018). *Osnovy innovatsiinoho pidpriemnytstva: prohrama navchalnoi dystsypliny dlia zakladiv profesiinoi (profesiino-tekhnichnoi) osvity [Fundamentals of innovative entrepreneurship: curriculum for vocational (vocational) education]*. *Profesiina osvita [Professional education]*, 2(83), 33-35.

Biskup, V. S. (2017). *Karierna kompetentnist studentskoi molodi: sotsiolohichniy aspekt*. Kandydat nauk [Career competence of student youth: sociological aspect. (Dissertation of the candidate of sociological sciences)]. Lvivskiy natsionalnyi universytet im. Ivana Franka, Lviv, [in Ukrainian].

Velychko, N. O. (2016). *Stratehiia stvorennia tsentriv konsultuvannia z profesiinoi kariery uchniv profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladiv [The strategy of creating counseling centers for professional careers of students of vocational schools]*. *Profesiina osvita v umovakh staloho rozvytku : zbirnyk materialiv I Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii, m. Kyiv, 1 hrudnia 2016 r. [Vocational Education in Sustainable Development: Proceedings of the First International Scientific and Practical Conference, Kyiv, December 1, 2016 y.]*. Pavlohrad: IMA-pres, [in Ukrainian].

Vitkovska, O. I. (2001). *Profesiine samovyznachennia osobystosti i praktychni aspekty profesiinoi konsultatsii : monohrafiia [Professional self-determination of the person and practical aspects of professional consultation: monograph]*. Kyiv : Nauk. Svit, [in Ukrainian].

Yershova, L. (2017). *Makroekonomichni faktory vplyvu na rozvytok profesiinoi kariery uchniv profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladiv [Macroeconomic factors of influence on professional career development of vocational institutions students]*. *Naukovyi visnyk Instytutu profesiino-tekhnichnoi osvity NAPN Ukrainy. Profesiina pedahohika [Scientific herald of the Institute of Vocational Education APN of Ukraine. Professional Pedagogy]*, 13, 22-29, [in Ukrainian].

Zakatnov, D. (2014). Stanovlenye defynytsyi «professyonalnaia karera» y «konsul'tyrovanye dlia karery» v kontekste professyonalnogo samoopredeleniya uchashcheisia molodezhy [The formation of the definitions of «professional career» and «career counseling» in the context of professional self-determination of young students]. *Naukovyi visnyk Instytutu profesiino-tekhnichnoi osvity NAPN Ukrainy. Profesiina pedahohika [Scientific Bulletin of the Institute of Vocational Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. Professional pedagogy: a collection of scientific papers]*, 7, 13-18, [in Ukrainian].

Zakatnov, D. A. (2018a). O sootnoshenyy katehoryi «professyonalnoe samoopredelenye» y «professyonalnaia karera» [About the relationship between the categories «professional self-determination» and «professional career»]. *Teoriia i metodyka profesiinoi osvity: Elektronne naukovye fakhove vydannia z pedahohichnykh nauk [Electronic scientific professional publication on pedagogical sciences]*, 14. URL: https://docs.wixstatic.com/ugd/2f377b_2feec26b8ffb49618a67d23a0f62dbaf.pdf, [in Ukrainian].

Zakatnov, D. O. (2018b). Vzaiemozviazok profesiinoho samovyznachennia ta profesiinoi kariery [Relationship between professional self-determination and professional career]. H. V. Kremen (Red.), *Kontseptualni zasady rozvytku osvity doroslykh: svitovyi dosvid, ukraïnski realii i perspektyvy* [G.V. Kremen (Ed.), *Conceptual principles of adult education development: world experience, Ukrainian realities and prospects*] (s. 337-342). Kyiv: Znannia Ukrainy, [in Ukrainian].

Zakatnov, D. O. (2001). Tekhnolohii aktyvizatsii profesiinoho samovyznachennia starshoklasnykiv [Technologies for activating professional self-determination of high school students]. *Naukovi zapysky Ternopil'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Serii: Pedahohika [Scientific notes of Ternopil State Pedagogical University]*, 6, 99-104, [in Ukrainian].

Zakatnov, D. O., Orlov, V. F. ta in. (2014). *Pidhotovka uchniv PTNZ do planuvannia y realizatsii profesiinoi kariery: teoriia i praktyka : monohrafiia* [Preparation of students of vocational schools for planning and realization of professional career: theory and practice: monograph]. Kyiv : Pedahohichna dumka, [in Ukrainian].

Zakatnov, D. O., Orlov, V. F., Zlochevska, L. S., Pavlov, Yu. O., & Lokshyn, V. S. (2015). *Pedahohichni tekhnolohii pidhotovky uchnivskoi molodi do vyboru y realizatsii profesiinoi kariery: metodychnyi posibnyk* [Pedagogical technologies of preparation of student's youth for the choice and realization of professional career: methodical manual]. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/106916>, [in Ukrainian].

Kapitsa, V. F., Orlova, O. I., & Shurupova, K. V. (2013). *Profesiina kariera uspishnoho fakhivtsia: monohrafiia* [Professional career of a successful specialist: a monograph]. Kryvyi Rih: Vydav. Tsentr DVNZ «KNU», [in Ukrainian].

Kucheriavyi, O. H. (2015) *Karierne zrostannia: osobystisnyi vymir : monohrafiia* [Career growth: personal dimension: monografiya]. Kyiv : Vydavnychi Dim «Slovo», [in Ukrainian].

Lozovetska, V. T. (2015). *Profesiina kariera osobystosti v suchasnykh umovakh: monohrafiia*. [Professional career of a person in modern conditions: a monograph] Kyiv: In-t profesiino-tekhnichnoi osvity NAPN Ukrainy. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32310612.pdf>, [in Ukrainian].

Nazarova, H. V., Otenko, I. P., & Mishyna, S. V. (2016). *Upravlinnia dilovoiu karieroiu : navchalnyi posibnyk dlia studentiv napriamu pidhotovky «Upravlinnia personalom ta ekonomika pratsi» usikh form navchannia* [Business career management: a textbook for students majoring in «Personnel Management and Labor Economics» in all forms of education]. Kharkiv. Vyd. KhNEU, [in Ukrainian].

Pro zatverdzhennia Kontseptsii derzhavnoi systemy profesiinoi oriiientatsii naseleennia. № 842. (2008) [On approval of the Concept of the state system of professional orientation of the population]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/842-2008-%D0%BF#Text>, [in Ukrainian].

Pro zatverdzhennia Pereliku naukovykh spetsialnostei : nakaz Ministerstvo osvity i nauky, molodi ta sportu Ukrainy № 1057 [On approval of the List of scientific specialties: order of the Ministry of Education and Science, Youth and Sports of Ukraine № 1057]. (2011). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1133-11#Text>, [in Ukrainian].

Savelieva, V. S. (2017). *Upravlinnia dilovoiu karieroiu: navch. pos.* [Business career management: a study guide]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury, [in Ukrainian].

Savytska, O.V. (2019). Karierne konsultuvannia yak psykholohichni suprovid profesiinoho stanovlennia maibutnoho fakhivtsia [Career counseling as a psychological support for the professional development of a future specialist]. *Teoriia i praktyka suchasnoi psykholohii [Theory and practice of modern psychology]*, 5(1), 105-109, [in Ukrainian].

Fedoryshyn, B. O. (1996). *Psykholoho-pedahohichni osnovy profesiinoi oriiientatsii*. Doktor nauk [Psychological and pedagogical foundations of professional orientation. (Dissertation of the doctor of pedagogical sciences)]. Instytut pedahohiky i psykholohii prof. osvity APN Ukrainy, Kyiv, [in Ukrainian].

DISSERTATION RESEARCH ON THE PROBLEMS OF TRAINING STUDENT YOUTH FOR THE CHOICE OF A PROFESSIONAL CAREER: BIBLIOMETRIC ANALYSIS

Dmytro Zakatnov ¹

¹ Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher, Senior Researcher of the Department of Scientific Information and Analytical Support of Education, V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-4130-089X>, e-mail: 23dazkum@ukr.net

Abstract

Relevance: the formation of a professional work environment in which a person during his professional activity will repeatedly change not only the place of work but also the profession, necessitates psychological and pedagogical support to train student youth for career choices.

Aim: analysis of the array and dynamics of the dissertation researches flow on the problems of training young students to choose a professional career from the fund of the V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine; identification of specialties for which this problem is insufficiently covered in dissertation researches; identifying the contribution of researchers of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine to the scientific and methodological support of modernization and development of education in this area.

Methods: theoretical; bibliographic and scientometric methods; quantitative analysis of the array and dynamics of the dissertation researches flow on the problems of training young students to choose and pursue a professional career on the grounds of "Branch of science, group of specialties, specialty" and "Protected in scientific institutions of NAES of Ukraine".

Results: the search for dissertation researches on the problems of training young students for the choice and realization of a professional career, defended in 1991–2021, carried out in the V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine, allowed to form a list of 137 works. Of these, 95 dissertation researches were defended in the field of education "Pedagogy", the rest – in the field of education "Psychology". Of the total number of dissertations, 14 were defended for the degree of "Doctor of Science". 76 dissertations (55.5% of the total number) were prepared and defended in the specialized scientific councils of scientific institutions of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, including 10 out of 14 dissertations for the degree of "Doctor of Sciences". The maximum number of dissertations is defended in the specialties "Theory and Methodic of Vocational Education" (33), "Pedagogical and Age Psychology" (28) and "Theory and Methodic of Education" (24).

Conclusions: the scientific institutions of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine have made a significant contribution to the scientific and methodological support of modernization and education reform in areas related to training of student youth for the choice and realization of a professional career. However, no dissertation researches have been identified in the field of Information and Communication Technologies in Education, which contradicts the global trend of using ICT in educational activities, including training young people for choosing and realization a professional career.

Keywords: *student youth, professional career, professional self-determination, professional orientation, bibliometric analysis, NAES of Ukraine, V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine.*

Стаття надійшла до редакції: 14.05.2022

Прийнято до друку: 30.05.2022